

AFDELING 8. DE EED

door HILDE MINJAUW, bijgewerkt door JOHAN VANDENDRIESSCHE

§ 1. Begripsomschrijving en soorten

5428 De eed is een plechtige verklaring die door een partij voor de rechter wordt afgelegd en waarbij zij de waarachtigheid van een haar voorgelegde tekst bevestigt of ontkent.

De eed is noodzakelijkerwijze een gerechtelijke eed (art. 1357 B.W.).

Het Burgerlijk Wetboek onderscheidt twee hoofdcategorieën: de gedingbe-slissende eed, die door de ene partij aan de andere wordt opgedragen, en de (door de rechter) ambtshalve opgedragen eed (art. 1357, 1° en 2° B.W.). De ambtshalve opgedragen eed wordt verder in verschillende soorten opgedeeld.

§ 2. De gedingbeslissende eed

I. BEGRIP EN VOORWERP

5429 De eed kan door de ene partij aan de andere worden opgedragen om er de beslissing van een geding te laten van afhangen; dit is *de gedingbeslissende eed* (art. 1358-1365 B.W.).

Men doet, bij gebrek aan bewijs van een betwist feit, een beroep op het geweten van de tegenpartij. Veeleer dan een bewijsmiddel is de eed een middel om een einde aan het geding te stellen.¹

Omwille van de sterke gevolgen die aan de eed verbonden zijn (de gedingbeslissende eed bepaalt definitief de uitkomst van het geschil), wordt er in de praktijk niet vaak tot het opdragen van de eed overgegaan.

5430 De eed kan alleen worden opgedragen omtrent *een feit*, waarbij de partij aan wie de eed wordt opgedragen, persoonlijk betrokken is (art. 1359 B.W.). Het mogelijke voorwerp van de eed is bijgevolg gelijk met dit van de bekentenis (zie nrs. 5374 e.v.).

5431 De partij moet *persoonlijk betrokken* zijn bij het feit waarover de eed wordt opgedragen (art. 1359 B.W.). Het heeft inderdaad geen zin dat men iemand een plechtige verklaring opdraagt over een feit dat hij niet persoonlijk mee maakte.

Zo ook kan de eed niet worden teruggewezen, wanneer niet beide partijen persoonlijk betrokken waren bij het feit waarover de eed wordt opgedragen (art. 1362 B.W.).

II. TOELAATBAARHEID VAN DE GEDINGBESLISSENDE EED

A. Materies, tijdstip en personen

5432 De gedingbeslissende eed kan worden opgedragen in alle geschillen, van welke aard ook (art. 1358 B.W.), tenzij hij door een bijzondere wetsbepaling is uitgesloten. Artikel 1360 B.W. voegt hieraan toe dat de eed in elke stand van het geding kan worden opgedragen, zelfs wanneer er geen begin van bewijs door geschrift bestaat.

De gedingbeslissende eed kan voor het eerst in graad van beroep opgedragen worden.²

5433 Net als de bekentenis, kan de eed worden opgedragen in materies waarin bewijs door getuigen en vermoedens verboden is, m.a.w. voor de zaken die onder het toepassingsgebied van artikel 1341 B.W. vallen.

1. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 298, 347-348

2. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 302, 351.

Het opdragen en het afleggen van een gedingbeslissende eed is een daad van beschikking. De gedingbeslissende eed is dan ook toelaatbaar in alle materies waarin de bekentenis is toegelaten (zie nrs. 5396 e.v.). De eed zal bijgevolg niet toegelaten zijn in materies waarover partijen niet kunnen beschikken, waaronder zaken van openbare orde.

De eed zal evenmin worden toegelaten indien partijen niet bekwaam zijn te beschikken over de materie waarin hun de eed wordt opgedragen of waarin zij de eed willen opdragen. Een advocaat kan, op grond van zijn algemeen mandaat *ad litem*, niet de gedingbeslissende eed opdragen.¹

Evenmin als de bekentenis, is de eed toegelaten om het tegenbewijs te leveren van authentieke vermeldingen uit een authentieke akte.² De oprechtheid van de in een authentieke akte vastgelegde overeenkomst (*negotium*) geniet geen authenticiteit; voor het tegenbewijs daarvan kan de eed wel degelijk worden opgedragen.³

Een eed mag evenmin worden opgedragen om het bestaan te bewijzen van een zgn. plechtige overeenkomst waarvoor de vormen niet zijn gerespecteerd.⁴

B. Rol van de rechter

- 5434 De partij die de eed opdraagt, moet zelf de tekst opstellen waarover de eed moet worden afgelegd; de rechter kan de voorgelegde tekst evenwel aanpassen of verbeteren om dubbelzinnigheid te vermijden; het voorwerp van de opgedragen eed mag hierdoor evenwel niet worden gewijzigd.⁵
- 5435 De rechter is niet verplicht de eed toe te staan indien een partij deze opdraagt. Hij beoordeelt soeverein *de toelaatbaarheid en de doeltreffendheid* van het opdragen van de voorgestelde gedingbeslissende eed.
- 5436 Zo zal de rechter het opdragen van een gedingbeslissende eed ontoelaatbaar verklaren wanneer degene die de eed opdraagt, of degene die hem moet afleggen, onbekwaam hiertoe is, of nog wanneer het een materie van openbare orde betreft. Hierboven werd eveneens reeds vermeld dat een gedingbeslissende eed niet toelaatbaar is om het tegenbewijs van authentieke vermeldingen uit een authentieke akte aan te brengen (zie nr. 5343).
- 5437 Verder zal de rechter de gedingbeslissende eed niet toelaten als degene aan wie de eed wordt opgedragen geen persoonlijke kennis had van het feit waarover de eed hem wordt opgedragen (art. 1359 B.W.).⁶

De Arbeidsrechtbank te Turnhout achtte het opdragen van een gedingbeslissende eed aan een beklagde in verband met de feiten die hem in een strafklacht werden ten laste gelegd, niet toelaatbaar omdat de beklagde dan zou verplicht zijn om te kiezen tussen zijn geweten en de vrees voor strafrechtelijke

1. Antwerpen 16 mei 1984 (verkort), *R.W.* 1987-88, 748.

2. Antwerpen 2 juni 1981 (verkort), *R.W.* 1982-83, 2474.

3. Brussel 10 september 1986, *Turnh. Rechtsl.* 1987, 9.

4. N. VERHEYDEN-JEANMART, *o.c.*, nr. 877, p. 379.

5. N. VERHEYDEN-JEANMART, *o.c.*, nr. 882, p. 381.

6. W. VAN GERVEN, *o.c.*, 483.

veroordeling. Op een ander punt werd het opdragen van de gedingbeslissende eed wel toelaatbaar geacht.¹

5438 Indien, naar het oordeel van de rechter, de eed niet afdoende is, omdat hij betrekking heeft op feiten die geen einde zouden stellen aan het geding maar integendeel de betwisting zouden laten bestaan, zal hij evenmin de eed toelaten.²

Ook indien de feiten dubbelzinnig of complex zijn, kan de rechter beslissen de eed niet toe te laten.³

5439 Een gedingbeslissende eed is een eed die wordt opgedragen teneinde daarvan de beslechting van het geschil te laten afhangen. Herhaaldelijk werd geoordeeld dat de partij die een eed opdraagt *niet* van deze bedoeling laat blijken, indien zij de eed slechts *in ondergeschikte orde*, of onder ‘opshortende voorwaarde’ van een eventueel ongelijk, opdraagt. De eed die tengevolge van een in subsidiaire orde geformuleerde opdracht werd afgelegd, zou dan ook niet gedingbeslissend kunnen zijn.⁴

III. PROCEDUREVERLOOP EN EEDAFLEGGING

5440 In elke stand van het geding kan een partij de tegenpartij de eed opleggen.

De tegenpartij heeft dan verschillende mogelijkheden⁵:

- ofwel beweert zij dat de eed onontvankelijk is (*cf. infra*);
- ofwel legt zij de eed af en dan is haar eed bepalend voor de afloop van de procedure;
- ofwel weigert zij de eed af te leggen en dan wordt de tegenpartij in het gelijk gesteld (art. 1361 B.W.);
- ofwel wijst zij de eed terug, d.w.z. dat zij de partij die haar de eed had opgedragen verzoekt om zelf onder eed te bevestigen wat zij beweert waar te zijn. Indien de partij aan wie de eed teruggewezen is, weigert deze af te leggen, dan wordt de tegenpartij in het gelijk gesteld (art. 1361 B.W.).

5441 Het is de partij aan wie een gedingbeslissende eed wordt opgedragen ten stelligste aan te raden hierover een standpunt in te nemen.

Bewaart zij het stilzwijgen over de haar opgedragen gedingbeslissende eed, dan kan de rechter uit dat stilzwijgen afleiden dat zij de beweringen van de tegenpartij als waar erkent; in dat geval dient de rechter dat stilzwijgen uit te leggen volgens de feitelijke omstandigheden van de zaak.⁶

1. Arbrb. Turnhout 1 februari 1999, *J.T.T.* 1999, 243.

2. Rb. Namen 15 mei 1990, *R.R.D.* 1991, 276.

3. Arbrb. Charleroi 16 juni 1987, *J.L.M.B.* 1987, 1239.

4. Cass. 2 juni 1922, *Pas.* 1922, I, 339; Cass. 13 maart 1930, *Pas.* 1930, I, 161; Cass. 16 mei 1986, *Arr. Cass.* 1985-86, 1251; Cass. 27 september 1996, *Arr. Cass.* 1996, 817; Arbrb. Charleroi 16 juni 1987, *J.L.M.B.* 1987, 1239.

5. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 297, 346-347; W. VAN GERVEN, *o.c.*, 482.

6. Cass. 26 september 1991, *Arr. Cass.* 1991-92, 97.

- 5442 De rechter mag echter eveneens wettig beslissen dat een vraag tot uitstel van een eedaflegging, gedaan door de partij aan wie de eed werd opgedragen, geen weigering om de eed af te leggen uitmaakt.¹
- 5443 De partij die de eed heeft opgedragen of teruggewezen kan daarop niet meer terugkomen wanneer de tegenpartij zich bereid verklaard heeft de eed af te leggen (art. 1364 B.W.).
- 5444 Beslist de rechter dat de gedingbeslissende eed toelaatbaar is, dan wordt deze opgelegd bij vonnis, waarin de feiten waarover de eed moet worden afgelegd, zijn bepaald (art. 1005 Ger. W.).

De eed wordt afgelegd door de partij in persoon en steeds in aanwezigheid van de tegenpartij. Het Gerechtelijk Wetboek vermeldt de mogelijkheid dat een daartoe aangestelde rechter, indien een partij verhinderd is, zich naar de partij begeeft, of nog dat de partij die te ver verwijderd zou zijn, de eed voor de rechtbank van haar woonplaats kan afleggen (art. 1006 Ger. W.).

IV. BEWIJSKRACHT EN GEVOLGEN

- 5445 De eed afgelegd op opdracht van een partij of op terugwijzing verbindt de rechter om in die zin te oordelen, wat haar een absolute bewijskracht verleent.²

Het geschil is definitief beslecht. Een hoger beroep over de grond van de zaak zou onontvankelijk zijn.³

- 5446 In een opmerkelijk arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen⁴ wordt beschreven hoe een partij een eed aflegde, waardoor zij de feitenvoorstelling van de tegenpartij die haar de eed had opgedragen, bevestigde, waarna het geschil in haar nadeel beslecht werd. Deze partij had geen opmerkingen bij de haar opgedragen eed gemaakt en had deze blijkbaar overeenkomstig de opgedragen formulering afgelegd zonder de gevolgen ervan te beseffen.

Het Hof van Beroep te Antwerpen verklaart, op grond van een originele redenering, het hoger beroep tegen het vonnis waarbij de ongelukkige eedaflegger in het ongelijk werd gesteld, tóch ontvankelijk, zij het dat zij de appellant ten gronde vervolgens de deur wijst. Het Hof stelde dat het feit waarover de eed was opgedragen persoonlijk was aan de eedaflegger doch de weergave was, niet van de eedaflegger, maar van de partij die de eed opdroeg⁵ en dat dit neerkwam op het uitlokken van een gerechtelijke bekentenis onder eed. Het Hof verklaart het hoger beroep ontvankelijk, maar oordeelt dat de vordering

1. Cass. 29 november 1985, *Arr. Cass.* 1985-86, 459.

2. H. DE PAGE, *o.c.*, III, nr. 1060; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 303, 352.

3. Cass. 13 maart 1930, *Pas.* 1930, I, 161; Brussel 9 april 1993 (samenvatting), *J.L.M.B.* 1993, 1470; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 303, 352; W. VAN GERVEN, *o.c.*, 484.

4. Antwerpen 17 november 1997, *A.J.T.* 1998-99, 118.

5. De eedaflegger had onder ede verklaard dat de tegenpartij hem 460 aandelen had overhandigd met als opdracht deze voor haar in bewaring te nemen en dat hij weigerde deze aan de tegenpartij terug te geven.

toch gegrond blijft door de onherroepelijke gerechtelijke bekentenis die aldus werd afgelegd.

Het komt de tegenpartij toe een standpunt in te nemen en desgevallend te vorderen dat de eedformule wordt gewijzigd. Eens zij de werkelijkheid van bepaalde feiten voor de rechter en zelfs onder ede heeft verklaard, kan zij daarop vanzelfsprekend niet meer terugkomen, hetzij omwille van de bewijskracht van de gedingbeslissende eed, hetzij op grond van deze van de gerechtelijke bekentenis die haar eed inhield.

- 5447 Krachtens artikel 1363 B.W. is de tegenpartij, eens de opgedragen of teruggevoerde eed is afgelegd ‘niet ontvankelijk om de valsheid daarvan te bewijzen’. Op burgerlijk vlak blijft de eed onaantastbaar.¹

Een klacht wegens meineed² is mogelijk, wat kan leiden tot strafvervolgung, maar ook dan kan de benadeelde zich niet burgerlijke partij stellen.³

- 5448 Artikel 1366 B.W. regelt gedetailleerd verschillende hypothesen m.b.t. de uitgestrektheid van de werking van de afgelegde eed.

Wanneer de eed is opgedragen door een van de hoofdelijke medeschuldeisers, bevrijdt hij de schuldenaar alleen voor het aandeel van die schuldeiser en is hij de overige schuldeisers niet tegenwerpeijk (art. 1366, tweede lid B.W.).

Een eed aan de hoofdschuldenaar opgedragen, bevrijdt eveneens de borgen (art. 1366, derde lid B.W.).

De eed aan een van de hoofdelijke schuldenaars opgedragen, strekt ten voordele van de medeschuldenaars (art. 1366, vierde lid B.W.) en de eed aan de borg opgedragen, strekt ten voordele van de hoofdschuldenaar (art. 1366, vijfde lid B.W.). In deze laatste twee gevallen geldt de aldus bepaalde werking van de eed evenwel slechts in die zin, indien de eed is opgedragen over de schuld zelf, en niet over de hoofdelijkheid of de borgtocht (art. 1366, zesde lid B.W.).

§ 3. De door de rechter ambtshalve opgelegde eed

I. BEGRIP EN SOORTEN

- 5449 De eed kan eveneens door de rechter ambtshalve worden opgedragen; dit is *de ambtshalve opgelegde eed* (art. 1366-1369 B.W.).

De rechter kan de eed opdragen hetzij, onder bepaalde voorwaarden, als aanvulling van het voorliggend bewijs van een eis of een exceptie (dit is *de aanvullende eed*), hetzij om het bedrag van de veroordeling te bepalen (dit is *de schattingseed*).

1. Zie ook Brussel 9 april 1993 (samenvatting), *J.L.M.B.* 1993, 1470.

2. Art. 226 Sw.

3. Antwerpen 23 december 1994, *Turnh. Rechtsl.* 1994-95, 60; Kh. Sint-Niklaas 4 maart 1969, *R.W.* 1969-70, 873. Zie ook: D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 303, 351-353.

5450 De schattingseed kan enkel worden opgelegd indien het de rechter onmogelijk is de waarde van het gevorderde op een andere wijze vast te stellen (art. 1369 B.W.). Dit is een verouderde instelling, die overigens geen wettelijke bewijskracht heeft: de rechter blijft vrij een veroordeling voor een lager bedrag toe te kennen.¹ De schattingseed wordt hier dan ook niet verder besproken.

Ook de hierna besproken aanvullende eed is veeleer uitzonderlijk.

II. DE AANVULLENDE EED

A. Toelaatbaarheid

5451 De aanvullende eed kan worden afgelegd in alle materies waarin ook de gedingbeslissende eed zou kunnen worden opgedragen, wat neerkomt op de materies waarin ook de bekentenis mogelijk is.²

De aanvullende eed kan dus enkel met betrekking tot feiten, met uitzondering van rechtsvragen worden opgedragen; in tegenstelling tot de gedingbeslissende eed kan de aanvullende eed wél betrekking hebben op feiten waarbij de partij aan wie hij wordt opgedragen, niet persoonlijk betrokken was.³

5452 Artikel 1367 B.W. bepaalt dat de rechter de eed, hetzij omtrent de eis, hetzij omtrent de exceptie die tegen die eis wordt opgeworpen, slechts ambtshalve kan opleggen wanneer aan twee voorwaarden is voldaan, met name:

- de eis of de exceptie zijn nog niet volledig bewezen;
- de eis of de exceptie zijn ‘niet geheel van bewijs ontbloot’.

Is aan deze twee voorwaarden niet voldaan, dan moet de rechter de eis zonder meer toezeggen of afwijzen (art. 1367 *in fine* B.W.).

5453 De eerste voorwaarde spreekt voor zich: is de eis of de exceptie volledig bewezen, dan is er geen aanleiding meer om de eed op te leggen.

De tweede voorwaarde houdt in dat er reeds een begin van bewijs moet zijn. Dit moet een begin van bewijs door geschrift zijn telkens de te bewijzen handeling zelf niet met getuigen of vermoedens mag worden bewezen.⁴ Er anders over oordelen zou inderdaad een uitholling van artikel 1341 B.W. meebrengen.

Voor zaken die niet onder artikel 1341 B.W. vallen, mag het begin van bewijs, waarna een aanvullende eed wordt opgedragen, ook door vermoedens of getuigenissen zijn aangebracht.⁵

Bij afwezigheid van een begin van bewijs, kan de aanvullende eed niet worden opgedragen. Men stelt verder dat de rechter de grootste omzichtigheid moet in acht nemen en de eed slechts mag opdragen indien het begin van

1. H. DE PAGE, *o.c.*, III, nr. 1071, p. 1143; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 311, 355.

2. H. DE PAGE, *o.c.*, III, nr. 1065, p. 1139; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 306, 353.

3. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 306, 354.

4. H. DE PAGE, *o.c.*, III, nr. 1067, p. 1141; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 307, 354.

5. Cass. 10 juni 1915, *Pas.* 1915-16, I, 313.

bewijs duidelijk genoeg is om aan het feit een ernstige waarschijnlijkheid toe te schrijven.¹

B. Procedureverloop

- 5454 In tegenstelling tot de gedingbeslissende eed, die door een van de partijen wordt opgedragen, kan de eed die de rechter ambtshalve aan een partij oplegt, door deze niet aan anderen worden teruggewezen (art. 1368 B.W.).
- 5455 De aanvullende eed wordt, zoals de gedingbeslissende eed, afgelegd overeenkomstig de artikelen 1005-1006 Ger. W.

C. Bewijswaarde

- 5456 De aanvullende eed heeft *geen* absolute bewijskracht. Nadat de partij de eed heeft afgelegd, blijft de rechter vrij zijn overtuiging op andere elementen te gronden.² De aanvullende eed is in wezen veeleer een onderzoeksmaatregel.³ De waarde van de eed *kán* door de tegenpartij bestreden worden. Na de eedaflegging is hoger beroep mogelijk, evenals een burgerlijke partijstelling in geval van meined.⁴

1. Arbh. Bergen 8 augustus 1996, *Soc. Kron.* 1997, 486 met betrekking tot het bewijs van de inlichting, door de werknemster, van haar zwangerschap met het oog op de ontslagbescherming van art. 40 Arbeidswet; D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 307, 354.

2. N. VERHEYDEN-JEANMART, *o.c.*, nr. 919, p. 394-395.

3. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 304, 353; W. VAN GERVEN, *o.c.*, 484.

4. D. MOUGENOT, *o.c.*, nr. 308, 355.; W. VAN GERVEN, *o.c.*, 484.